

ผลการปรับสภาพผนังคลองรากฟันต่อค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกของเดือยฟันคอมโพสิตเสริมเส้นใยเมื่อยึดด้วยเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์

สุภาพร ดุรงค์วงศ์ ท.บ.¹

ศิริพร อรุณประดิษฐ์กุล ท.บ., วท.ม.²

อิสราวัลย์ บุญศิริ ท.บ., ป. บัณฑิต (ทันตกรรมประดิษฐ์)^{2,3}

¹นิสิตบัณฑิตศึกษา ภาควิชาทันตกรรมประดิษฐ์ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²ภาควิชาทันตกรรมประดิษฐ์ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกของเดือยฟันคอมโพสิตเสริมเส้นใยเมื่อยึดด้วยเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์ในผนังคลองรากฟันแต่ละตำแหน่งที่มีการปรับสภาพด้วยวิธีแตกต่างกัน

วัสดุและวิธีการ ฟันกรามน้อยล่างรากเดี่ยวจำนวน 40 ซี่ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 10 ซี่ โดยวิธีสุ่ม ตัดส่วนตัวฟันรักษาคลองรากฟันและเตรียมพื้นที่สำหรับเดือยฟันไฟเบอร์เคลียร์ เบอร์ 3 ปรับสภาพผนังคลองรากฟันดังนี้ กลุ่มที่ 1 ไม่มีการปรับสภาพผนังคลองรากฟัน กลุ่มที่ 2-4 ปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยกรดฟอสฟอริกความเข้มข้นร้อยละ 37 นาน 5 วินาที (กลุ่มที่ 2) อีดีทีเอความเข้มข้นร้อยละ 17 นาน 1 นาที (กลุ่มที่ 3) และอีดีทีเอความเข้มข้นร้อยละ 17 นาน 1 นาที ตามด้วยไฮโปคลอไรท์ความเข้มข้นร้อยละ 2.5 นาน 15 วินาที (กลุ่มที่ 4) จากนั้นยึดเดือยฟันด้วยเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์รีเลย์เอกซ์ยูนิเซม (RelyX™ Unicem) ตัดฟันทุกซี่เป็น 6 ชั้น แต่ละชั้นหนา 1 ± 0.05 มิลลิเมตร ทดสอบค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกด้วยเครื่องทดสอบสากล (Instron®) ความเร็วของหัวกด 0.5 มิลลิเมตรต่อวินาที นำข้อมูลมาวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางและเปรียบเทียบเชิงซ้อนชนิดทู่ก็๋ย ที่ระดับนัยสำคัญ $p < 0.05$ และวิเคราะห์ลักษณะการแตกที่เกิดขึ้นของทุกชั้นทดสอบด้วยกล้องจุลทรรศน์ชนิดสเตอริโอ

ผลการศึกษา ค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกของกลุ่มที่ 2 มีค่าสูงที่สุด โดยค่ากำลังแรงยึดของกลุ่มที่ 3 มีค่าสูงกว่ากลุ่มที่ 1 และ 4 อย่างมีนัยสำคัญ แต่กลุ่มที่ 1 และ 4 มีค่าไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) นอกจากนี้ตำแหน่งรากฟันไม่ส่งผลต่อค่ากำลังแรงยึดแบบผลึก ($p > 0.05$)

สรุป การปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยกรดฟอสฟอริกความเข้มข้นร้อยละ 37 นาน 5 วินาทีหรืออีดีทีเอความเข้มข้นร้อยละ 17 นาน 1 นาที สามารถเพิ่มค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกของเซลฟ์แอดฮีซีฟเรซินซีเมนต์

(ว ทันต จุฬาฯ 2555;35:167-78)

คำสำคัญ: ค่ากำลังแรงยึดแบบผลึก; ไฮโปคลอไรท์; เดือยฟันคอมโพสิตเสริมเส้นใย; ผนังคลองรากฟัน; อีดีทีเอ

บทนำ

เซลฟ์แอตอิชิฟเรซินซีเมนต์เป็นเรซินซีเมนต์ที่ไม่ต้องเตรียมพื้นผิวฟันก่อนการยึดชิ้นงานและไม่กำจัดชั้นสเมียร์บนผิวเนื้อฟัน ทำให้ช่วยลดอาการเสียวฟันหลังการใช้¹ จึงนิยมนำมาใช้ยึดชิ้นงานต่าง ๆ รวมถึงเดือยฟันในฟันที่ได้รับการรักษาคคลองรากฟัน เซลฟ์แอตอิชิฟเรซินซีเมนต์ประกอบด้วยมอนอเมอร์ที่มีความเป็นกรดเพื่อทำหน้าที่ปรับสภาพผิวฟันร่วมกับสารตั้งต้นการเกิดปฏิกิริยา² ทำให้เกิดการละลายแร่ธาตุบนผิวชั้นบนสุดของเนื้อฟันเพียงเล็กน้อย พบชั้นสเมียร์อุดปิดท่อนเนื้อฟัน ไฮดรอกซีอะพาไทต์หลงเหลืออยู่รอบโครงเส้นใยคอลลาเจน เมื่อศึกษาลักษณะพื้นผิวเนื้อฟันที่ยึดด้วยเซลฟ์แอตอิชิฟเรซินซีเมนต์ด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนชนิดส่องกราด พบเพียงชั้นยึดติดผสมผสานกันระหว่างเรซินซีเมนต์กับชั้นสเมียร์บนพื้นผิวเนื้อฟันลักษณะขรุขระหนา 1-2 ไมโครเมตร โดยไม่พบเรซินแทรก^{1,3} พบการละลายแร่ธาตุบนผิวชั้นบนสุดของเนื้อฟันเล็กน้อย ชั้นสเมียร์อุดปิดท่อนเนื้อฟันโดยไม่พบชั้นไฮบริด⁴ ซึ่งชั้นไฮบริดเป็นลักษณะสำคัญที่แสดงถึงการยึดติดเชิงกลระดับจุลภาคของสารยึดติดกับพื้นผิวเนื้อฟัน^{1,3,4}

จากการศึกษาของ Bitter และคณะ⁵ พบว่าค่ากำลังแรงยึดของเซลฟ์แอตอิชิฟเรซินซีเมนต์ในคลองรากฟันมีค่าสูงกว่าโททอลเอ็ทซ์เรซินซีเมนต์และเซลฟ์เอ็ทซ์เรซินซีเมนต์ขัดแย้งกับหลายการศึกษา ซึ่งพบว่าค่ากำลังแรงยึดของเซลฟ์แอตอิชิฟเรซินซีเมนต์มีค่าต่ำกว่าโททอลเอ็ทซ์เรซินซีเมนต์และเซลฟ์เอ็ทซ์เรซินซีเมนต์^{6,7} เนื่องจากลักษณะคลองรากฟันมีความลึก ทำให้เป็นอุปสรรคต่อแสงที่มารกระตุ้นให้เกิดพอลิเมอไรเซชันในคลองรากฟัน ลักษณะรูปร่างคลองรากฟันที่ส่งผลให้ค่าซีแฟคเตอร์ (c-factor) มีค่าสูง ลักษณะขรุขระของเนื้อฟันทุติยภูมิในคลองรากฟัน รวมถึงชั้นสเมียร์ที่หนาในผนังคลองรากฟันจากการเตรียมฟันที่สำหรับเดือยฟัน⁸ ส่งผลต่อการยึดติดกับเรซินซีเมนต์ได้⁹ จึงมีการศึกษาผลการปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยสารละลายเอ็ดทีเอ (ethylenediamine tetraacetic acid) ก่อนใช้ซีเมนต์ฉีกคลองรากฟันระบบเซลฟ์แอตอิชิฟ พบว่าทำให้ค่ากำลังแรงยึดของซีเมนต์มีค่าสูงขึ้น¹⁰ ในขณะที่การปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยด้วยกรดซิตริกหรือสารละลายเอ็ดทีเอซี (ethylenediamine tetraacetic acid plus Cetavlon; EDTAC) ก่อนยึดเดือยฟันด้วยเซลฟ์แอตอิชิฟเรซินซีเมนต์ให้ค่ากำลังแรงยึดของเดือยฟันไม่ต่างกับกลุ่มที่ไม่มีการปรับสภาพผนังคลอง

รากฟัน¹¹ หรือการปรับสภาพด้วยกรดฟอสฟอริกความเข้มข้นร้อยละ 37 นาน 15 วินาที แล้วทาสารยึดติดก่อนใช้เซลฟ์แอตอิชิฟเรซินซีเมนต์พบว่าส่งผลให้ค่ากำลังแรงยึดของเดือยฟันต่ำลง¹²

ดังนั้นการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดแบบผลักของเดือยฟันคอมโพสิตเสริมเส้นใยเมื่อยึดด้วยเซลฟ์แอตอิชิฟเรซินซีเมนต์ในผนังคลองรากฟันที่มีการปรับสภาพด้วยวิธีแตกต่างกัน

วัสดุและวิธีการ

ฟันที่ใช้ในการทดลองนี้ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขที่ 10/2552 โดยนำฟันมนุษย์ซึ่งกรามน้อยล่างรากเดียวจำนวน 40 ซี่ ไม่มีรอยผุหรือรอยร้าวใดๆ รากฟันมีขนาดในแนวแกม-ลิ้น 7 ± 0.5 มิลลิเมตร และในแนวใกล้กลาง-ไกลกลาง 5 ± 0.5 มิลลิเมตร รากฟันจากรอยต่อระหว่างเคลือบฟันกับเคลือบรากฟันถึงปลายรากฟันยาวประมาณ 14 มิลลิเมตร ตัดส่วนตัวฟันออกจากรากฟันด้วยเครื่องตัดฟันความเร็วต่ำไอโซเมท 1000 (ISOMET® 1000, Buehler, USA) รักษาคคลองรากฟันโดยขยายถึงไฟล์ขนาด 35 อุดคลองรากฟันด้วยกัททาเพอร์ชาร่วมกับซีเมนต์ฉีกคลองรากฟันที่ปราศจากยูจินอลเอเอชพลัส (AH Plus®, Dentsply, USA) จากนั้นเตรียมฟันที่สำหรับเดือยฟันด้วยเข็มกรอเฉพาะของไฟบริเคิลียร์เบอร์ 3 (Fibrekleer®, KERR, USA) จนเหลือกัททาเพอร์ชาที่ปลายราก 4 มิลลิเมตร นำเดือยฟันใส่ในคลองรากฟันที่เตรียมไว้ และวัดความยาวของเดือยฟันที่ใส่ในคลองรากฟันเท่ากับระยะทำงาน ทำเครื่องหมายที่ตำแหน่งระยะทำงานด้วยหมึกสีดำ จากนั้นปรับสภาพผนังคลองรากฟันดังตารางที่ 1 ก่อนล้างด้วยน้ำเกลือ 5 มิลลิลิตร จากนั้นเป่าลม ซับคลองรากฟันให้หมาดด้วยสำลีก้อนเล็กและกระดาษซับรูปกรวยแหลมจำนวน 4 แท่ง ฉีดรีไลเอ็ทซ์ยูนิเซมลงในคลองรากฟัน ใส่เดือยฟันให้เข้าที่ ฉายแสงด้วยเครื่องฉายแสงเป็นเวลา 20 วินาที โดยให้ปลายของเครื่องฉายแสงวางตั้งฉากกับแนวเดือยฟันและอยู่ติดปลายเดือยฟันกับซีฟันในกล่องความชื้นสัมพัทธ์อุณหภูมิ 37 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 7 วัน เพื่อให้เรซินซีเมนต์เกิดปฏิกิริยาพอลิเมอไรอย่างสมบูรณ์¹³ แล้วนำรากฟันยึดในบล็อกเรซินให้แนวแกนรากฟันตั้งฉากกับแนวระนาบ

ตารางที่ 1 วิธีการปรับสภาพผนังคลองรากฟันของแต่ละกลุ่มการทดลองและการใช้เรซินซีเมนต์

Table 1 Root canal surface treatments in each experimental group and manufacturer’s instruction of resin cement.

Group	Root canal surface treatment	Resin cement
Group 1 (ReX)	no surface treatment	
Group 2 (A+ReX)	apply 37% phosphoric acid 5 secs	mix Rely™ X Unicem capsule (3M ESPE, USA) for 15 secs, inject with elongation tip, light cure for 20 secs
Group 3 (ED+ReX)	irrigate with 17% EDTA 1 min	
Group 4 (ED/Na+ReX)	irrigate with 17% EDTA 1 min, rinse with normal saline solution 5 ml, follow by 2.5% NaOCl 15 secs	

EDTA; ethylenediamine tetraacetic acid, NaOCl; sodium hypochlorite

การเตรียมชิ้นทดสอบค่ากำลังแรงยึดแบบผลึก

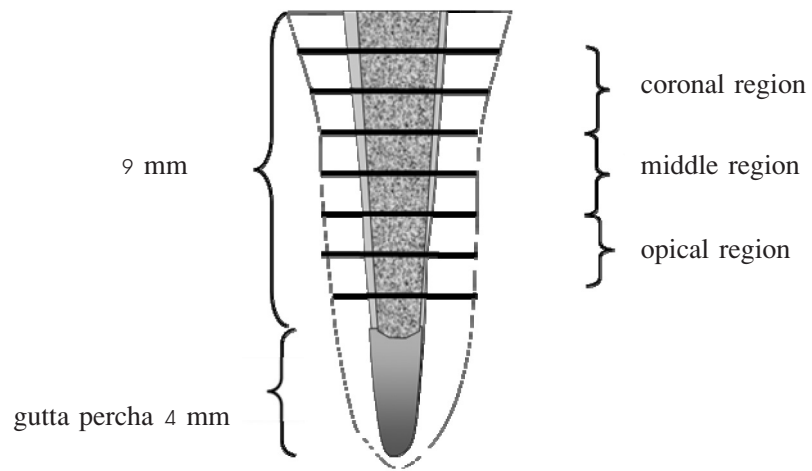
ตัดรากฟันตั้งฉากกับแกนฟันด้วยเครื่องตัดเนื้อเยื่อชนิดแข็ง (Leica SP1600 saw microtome, Leica Microsystems, Germany) ที่ตำแหน่งต่ำกว่ารอยต่อเคลือบฟันกับเคลือบรากฟัน 1 มิลลิเมตร เป็น 6 ชิ้นทดสอบแต่ละชิ้นหนา 1 ± 0.05 มิลลิเมตร เป็นตัวแทนของส่วนบน ส่วนกลาง และส่วนปลายรากฟันตำแหน่งละ 2 ชิ้น ตามลำดับ¹² ดังรูปที่ 1 ตรวจสอบรอยร้าวของรากฟันและฟองอากาศของเรซินซีเมนต์ด้วยกล้องจุลทรรศน์ชนิดสเตอริโอที่กำลังขยาย 25 เท่า วัดขนาดเส้นรัศมีของเดือยฟันด้วยโปรแกรมอิมเมจโปรพลัส (Image Pro® Plus, Media Cybernatics, USA) วัดรัศมีทั้ง 2 ด้านของชิ้นทดสอบ วัดด้านละ 2 ครั้ง และหาค่าเฉลี่ยเป็น r₁ และ r₂ ตามลำดับ

การทดสอบค่ากำลังแรงยึดแบบผลึก

ทดสอบหาค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกด้วยเครื่องทดสอบสากลชนิดอินสตรอน (Instron® universal testing machine 8872, Instron, UK) นำชิ้นทดสอบวางบนฐานโลหะที่มี

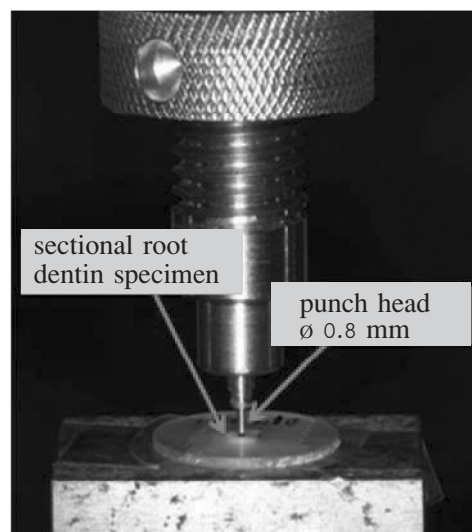
ช่องตรงกลางด้านใกล้คอคัพของชิ้นทดสอบคว่ำลงบนฐานเพื่อให้เดือยฟันหลุดออกได้ และอยู่ในตำแหน่งที่หัวกดอยู่ตรงศูนย์กลางของเดือยฟัน ดังรูปที่ 2 เตรียมหัวกดรูปทรงกระบอกเส้นผ่านศูนย์กลาง 1 มิลลิเมตรสำหรับกดชิ้นทดสอบส่วนต้น และขนาด 0.8 มิลลิเมตร สำหรับกดชิ้นทดสอบส่วนกลางกับส่วนปลายของรากฟัน ความเร็วของหัวกด 0.5 มิลลิเมตรต่อวินาที บันทึกค่าแรงขณะเดือยฟันเริ่มหลุดออก (F) มีหน่วยเป็นนิวตัน คำนวณค่ากำลังแรงยึด (Ó) หน่วยเป็นเมกะปาสคาล โดยใช้สูตร $\bar{O} = F/A$ เมื่อ A คือ ค่าพื้นที่ผิวของการเชื่อมยึดทรงกรวยได้จาก $\pi(r_1+r_2)\sqrt{(r_1-r_2)^2+h^2}$ π มีค่าคงที่เท่ากับ 3.14 และ h คือ ค่าความหนาของชิ้นทดสอบ¹²

ตรวจลักษณะการแตกหลุดของเดือยฟันออกจากรากฟันในแต่ละชิ้นทดสอบด้วยกล้องจุลทรรศน์ชนิดสเตอริโอ ที่กำลังขยาย 40 เท่า โดยจำแนกลักษณะการแตกออกเป็น 5 รูปแบบ^{3,14} ดังแสดงในรูปที่ 3 เลือกชิ้นทดสอบแบบสุ่มกลุ่มละ 6 ชิ้น โดยเป็นส่วนต้น ส่วนกลาง และส่วนปลายรากฟันบริเวณละ 2 ชิ้น นำมาตรวจด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนชนิดส่องกราดที่กำลังขยาย 5000 เท่า

รูปที่ 1 แสดงการตัดแบ่งรากฟันออกเป็นชั้นทดสอบ 6 ชั้น เป็นตัวแทนของรากฟันส่วนบน ส่วนกลาง และส่วนปลาย รากฟันตำแหน่งละ 2 ชั้น ตามลำดับ

Fig. 1 The root was sectioned into 6 slices, to represent coronal, middle, and apical regions respectively, with 2 sections for each region.

รูปที่ 2 แสดงการทดสอบค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกโดยหัวกดของเครื่องทดสอบกดลงตรงกลางของเดือยฟัน

Fig. 2 The push out test was demonstrated. The tip of the instrument was set at the center of the post.

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดแบบผลัดส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของชั้นทดสอบกลุ่ม 1-4 และช่วงความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95

Table 2 Means push out bond strength ± standard deviation in group 1-4 and 95% CI (95% Confidence Interval)

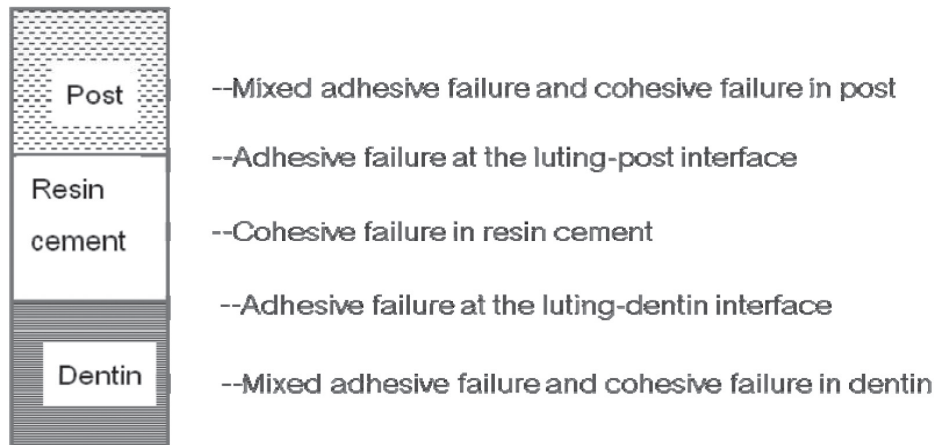
Root region	Group 1 (ReX)	Group 2 (A+ReX)	Group 3 (ED+ReX)	Group 4 (ED/Na+ReX)
Coronal	14.78 ± 3.42 a (95% CI 16.38-13.18)	21.28 ± 4.41 b (95% CI 23.35-19.22)	16.51 ± 4.78 c (95% CI 18.74-14.27)	13.81 ± 5.46 a (95% CI 14.48-1.10)
Middle	13.97 ± 3.86 a (95% CI 15.78-12.16)	22.36 ± 5.18 b (95% CI 24.75-19.94)	15.29 ± 3.31 c (95% CI 16.84-13.74)	13.70 ± 4.19 a (95% CI 13.86-10.59)
Apical	12.04 ± 3.44 a (95% CI 13.65-10.43)	21.09 ± 4.03 b (95% CI 22.98-19.20)	15.08 ± 3.29 c (95% CI 16.62-13.54)	14.57 ± 4.94 a (95% CI 13.97-10.25)

The same letters indicates no statistically significant difference ($p > 0.05$).

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนชั้นทดสอบที่มีลักษณะการแตกร้าวนแบบต่างๆ ในแต่ละกลุ่มทดลอง

Table 3 showing the fracture modes distributes in each experimental group

Fracture modes	Group 1 (ReX)			Group 2 (a+ReX)			Group 3 (ED+ReX)			Group 4 (ED/Na+ReX)		
	coronal	middle	apical	coronal	middle	apical	coronal	middle	apical	coronal	middle	apical
mixed adhesive failure and cohesive failure in post	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
adhesive failure at luting-post interface	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
cohesive failure in resin cement	6	0	0	4	5	8	1	1	4	2	1	4
adhesive failure in luting-dentin interface	14	20	20	6	6	7	15	18	14	15	16	15
mixed adhesive failure and cohesive failure in dentin	0	0	0	9	9	5	4	1	2	3	2	1

รูปที่ 3 แสดงการแบ่งลักษณะการแตกของชิ้นทดสอบ

Fig. 3 A diagram showing fracture modes for all specimens.

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดแบบผลึกที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมเอสพีเอสเอส 17.0 (SPSS 17.0, Chicago, Illinois, USA) โดยทดสอบการกระจายตัวของข้อมูลด้วยสถิติแบบนอนพาราเมตริก เมื่อพบว่าข้อมูลมีการกระจายตัวปกติ จึงใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (two way ANOVA) และเปรียบเทียบเชิงซ้อนชนิดทูกีย์ (Tukey) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.05$

ผลการศึกษา

ค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดแบบผลึกเมื่อยึดด้วยฟันด้วยเซลล์แอตทิซฟเรซินซีเมนต์ในผนังคลองรากที่มีการปรับสภาพด้วยวิธีต่างๆ แสดงในตารางที่ 2 พบว่าค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดในกลุ่มที่ 2 มีค่ามากกว่ากลุ่มที่ 3 และ 1 กับ 4 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) แต่ค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดในกลุ่มที่ 1 และ 4 มีค่าไม่แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) โดยในทุกกลุ่มทดลองพบว่าตำแหน่งของรากฟันไม่ส่งผลต่อค่ากำลังแรงยึดแบบผลึก ($p > 0.05$)

ลักษณะการแตกร้าวของชิ้นทดสอบในทุกกลุ่มการทดลองและทุกตำแหน่งของรากฟัน ส่วนใหญ่เป็นการแตกที่ชั้นการยึดติดระหว่างชั้นเรซินซีเมนต์กับเนื้อฟัน นอกจากนี้

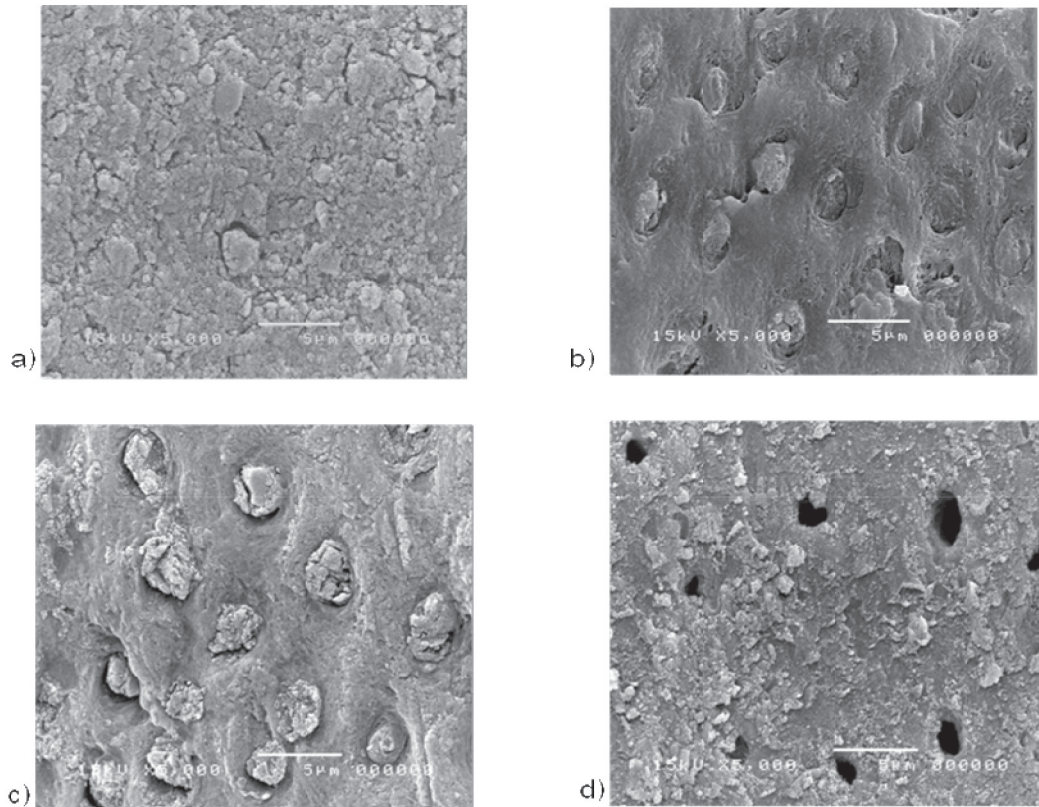
พบลักษณะการแตกร้าวแบบผสมที่ชั้นการยึดติดระหว่างเรซินซีเมนต์กับเนื้อฟันร่วมกับการแตกร้าวในเนื้อฟัน (mixed adhesive failure and cohesive failure in dentin) ยกเว้นในกลุ่มที่ 1 โดยพบลักษณะดังกล่าวในกลุ่มที่ 2 มากกว่ากลุ่มที่ 3 และ 4 ดังแสดงในตารางที่ 3

สุ่มชิ้นทดสอบที่ผ่านการทดสอบมาตรวจด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนชนิดส่องกราดที่กำลังขยาย 5000 เท่า พบว่ากลุ่มที่ 1 มีลักษณะเรซินซีเมนต์และชั้นสเมียร์หนาปกคลุมทั่วบริเวณพื้นผิวเนื้อฟัน ในกลุ่มที่ 2 และ 3 พบเรซินซีเมนต์อุดปิดบริเวณทางเปิดต่อเนื้อฟัน และในกลุ่มที่ 4 พบลักษณะของเรซินซีเมนต์และชั้นสเมียร์ปกคลุมพื้นผิวเนื้อฟันและพบทางเปิดของท่อเนื้อฟันโดยไม่พบเรซินซีเมนต์แทรกในท่อเนื้อฟัน ดังแสดงในภาพที่ 4

วิจารณ์

ค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกในกลุ่มที่ 2 มีค่าสูงกว่าทุกกลุ่มการทดลองอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เนื่องจากมีการปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยกรดฟอสฟอริกนาน 5 วินาที ซึ่งสามารถกำจัดชั้นสเมียร์ที่หนาปกคลุมผนังคลองรากฟัน⁴ สอดคล้องกับการศึกษาของ Perdiago และคณะ¹⁵ กับ Abu-Hanna และคณะ¹⁶ ซึ่งพบว่าการใช้กรดปรับสภาพพื้นผิวเนื้อฟันส่วนตัวฟันเป็นเวลา 5 วินาที ช่วย

รูปที่ 4 แสดงภาพถ่ายจากกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนชนิดส่องกราดของแต่ละกลุ่มทดลองที่กำลังขยาย 5000 เท่า

a) กลุ่มที่ 1 (ReX) พบลักษณะของเรซินซีเมนต์และชั้นสเมียร์หนาปกคลุมทั่วบริเวณพื้นผิวเนื้อฟันไม่พบท่อเนื้อฟัน
 b) กลุ่มที่ 2 (A+ReX) และ c) กลุ่มที่ 3 (ED+ReX) พบเรซินซีเมนต์อุดปิดบริเวณทางเปิดท่อเนื้อฟันโดยทั่วไป d) กลุ่มที่ 4 (ED/Na+4ReX) พบลักษณะของเรซินซีเมนต์และชั้นสเมียร์ปกคลุมพื้นผิวเนื้อฟันและพบทางเปิดของท่อเนื้อฟันโดยไม่พบเรซินซีเมนต์แทรกผ่านท่อเนื้อฟัน

Fig. 4 Scanning electron micrographs of each experimental group (x 5000)

a) group 1 (ReX): thick layer of resin cement and smear layer are covering over dentin surface. No dentinal tubules are observed. b) group 2 (A+ReX) and c) group 3 (ED+ReX): resin cement generally obstructs over the opening of dentinal tubules. d) group 4 (ED/Na+ReX): resin cement and smear layer are covering over dentin surface and clearly observe the open of dentinal tubules without penetration of resin cement.

กำจัดชั้นสเมียร์หมด และหลีกเลี่ยงการละลายแร่ธาตุของพื้นผิวเนื้อฟันไม่มากเกินไป เกิดการแทรกผ่านของเรซินได้ทั่วบริเวณที่เกิดการละลายแร่ธาตุของเนื้อฟัน พบเรซินแทรกและชั้นไฮบริดหนา 1-2 ไมโครเมตร เพียงพอต่อความสามารถในการเกิดแรงยึดติดที่ดี และคงเหลือแคลเซียมซึ่งเป็นองค์ประกอบของฟันให้เกิดพันธะเคมีกับฟอสเฟตซึ่งเป็นองค์ประกอบของเซลฟ์แอตติฟเรซินซีเมนต์² แต่การปรับสภาพพื้นผิวเนื้อฟันส่วนตัวฟันด้วยกรดฟอสฟอริกความเข้มข้น

ร้อยละ 37 นาน 15 วินาที ทำให้ค่ากำลังแรงยึดของเซลฟ์แอตติฟเรซินซีเมนต์มีค่าน้อยกว่าการใช้กรดปรับสภาพเนื้อฟันเป็นเวลา 5 วินาที เนื่องจากเรซินซีเมนต์มีความหนืดไม่สามารถแทรกซึมเข้าไปยังบริเวณที่มีการละลายแร่ธาตุในเนื้อฟันที่ลึกได้ทั่วถึง³ และการศึกษาของ Gokce และคณะ¹⁷ พบว่าผลการปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยกรดฟอสฟอริกนาน 15 วินาที ก่อนใช้สารยึดติดระบบเซลฟ์เอ็ทซ์พบการกำจัดชั้นสเมียร์ทำให้มีการละลายของแร่ธาตุและเปิดท่อเนื้อ

ฟันมากขึ้น เกิดการกำจัดชั้นสเมียร์ออกหมด ทำให้สูญเสียความสามารถในการปรับสมดุลความเป็นกรด-ด่าง ดังนั้นเมื่อทาฟลูออไรด์ที่มีความเป็นกรดจึงส่งผลให้พื้นผิวเนื้อฟันมีการละลายแร่ธาตุมากขึ้น แต่สารยึดติดไม่สามารถแทรกซึมไปยังพื้นผิวเนื้อฟันที่มีการละลายของแร่ธาตุได้อย่างทั่วถึง

ค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดแบบผลึกในกลุ่มที่ 3 มีค่าต่ำกว่ากลุ่มที่ 2 แต่สูงกว่ากลุ่มที่ 1 กับ 4 อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เนื่องจากกรดฟอสฟอริกมีประสิทธิภาพในการละลายแร่ธาตุนบนพื้นผิวเนื้อฟันมากกว่าสารละลายอิตีทีโอ¹⁸ และค่าพลังงานพื้นผิวอิสระ (free surface energy) ของเนื้อฟันมีค่าไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อมีการปรับสภาพด้วยกรดฟอสฟอริก แต่มีค่าลดลงเมื่อมีการปรับสภาพด้วยสารละลายอิตีทีโอ ส่งผลต่อการไหลแผ่ของเซลฟ์แอตอิธิฟเรซินซีเมนต์¹⁹ แต่การปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยสารละลายอิตีทีโอให้ค่ากำลังแรงยึดมากกว่าไม่ปรับสภาพ เนื่องจากสารละลายอิตีทีโอเป็นสารที่มีค่าความเป็นกรด-ด่าง 7-8 สามารถจับกับแคลเซียมในเนื้อฟันและกำจัดชั้นสเมียร์บนพื้นผิวเนื้อฟันได้ การล้างคลองรากฟันด้วยสารละลายอิตีทีโอความเข้มข้นร้อยละ 17 นาน 1 นาที สามารถกำจัดชั้นสเมียร์ได้หมดในตำแหน่งส่วนต้นและส่วนกลางรากฟันโดยไม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเส้นใยคอลลาเจน แต่ยังพบชั้นสเมียร์และก้อนสเมียร์อุดปิดท่อเนื้อฟันในส่วนปลายรากฟัน²⁰ สอดคล้องกับการศึกษาของ Gu และคณะ²¹ ซึ่งพบว่าการปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยสารละลายอิตีทีโอก่อนใช้สารยึดติดระบบเซลฟ์เอ็ทซ์บนพื้นผิวฟัน ทำให้ค่ากำลังแรงยึดของเซลฟ์เอ็ทซ์เรซินซีเมนต์ในการยึดเดือยฟันมีค่าเพิ่มขึ้น

ค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดในกลุ่มที่ปรับสภาพผนังคลองรากฟันโดยใช้สารละลายไฮโปคลอไรท์ภายหลังการล้างด้วยสารละลายอิตีทีโอมีค่าใกล้เคียงกับกลุ่มที่ 1 สอดคล้องกับหลายการศึกษาที่ผ่านมา²²⁻²⁴ ซึ่งพบว่าการปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยสารละลายไฮโปคลอไรท์ไม่ช่วยเพิ่มค่ากำลังแรงยึดของเซลฟ์เอ็ทซ์เรซินซีเมนต์ เนื่องจากไฮโปคลอไรท์สามารถละลายสารอินทรีย์ ทำให้ท่อเนื้อฟันมีการเปิดกว้างมากขึ้น เนื้อฟันบริเวณรอบและระหว่างท่อเนื้อฟันเกิดการสึกกร่อนได้²³ ทำให้เซลฟ์แอตอิธิฟเรซินซีเมนต์ซึ่งมีลักษณะหนืดไม่สามารถแทรกซึมเข้าไปได้ทั่วถึงบริเวณที่เกิดการละลายของสารอินทรีย์จากไฮโปคลอไรท์และสารอินทรีย์จากอิตีทีโอได้^{3,25} (ดังแสดงในรูปที่ 4) และการล้างคลองรากฟันด้วยสารละลายไฮโปคลอไรท์ทำให้มีออกซิเจนตกค้างอยู่ในผนังคลองรากฟัน

แม้จะล้างตามด้วยน้ำเกลือ²⁶ ทำให้มีปฏิกิริยาการเกิดพอลิเมอร์ที่ไม่สมบูรณ์ มีการแนะนำให้ใช้สารละลายโซเดียมแอสคอร์เบท (sodium ascorbate) ความเข้มข้นร้อยละ 10 ล้างคลองรากฟันนาน 1 นาที หลังจากล้างด้วยสารละลายไฮโปคลอไรท์ ซึ่งสารละลายโซเดียมแอสคอร์เบททำปฏิกิริยากับออกซิเจน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของไฮโปคลอไรท์ที่ตกค้างอยู่ในผนังคลองรากฟันได้^{26,27}

เมื่อพิจารณาลักษณะการแตกร้าวของชั้นทดสอบพบว่าทุกกลุ่มการทดลอง ยกเว้นกลุ่มที่ 2 มีลักษณะการแตกร้าวของชั้นทดสอบที่ชั้นการยึดติดระหว่างชั้นเรซินซีเมนต์และเนื้อฟันเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่กลุ่มที่ 2 มักพบลักษณะการแตกร้าวแบบผสมที่ชั้นการยึดติดร่วมกับการแตกร้าวในชั้นเนื้อฟัน โดยพบลักษณะการแตกเช่นนี้มากกว่ากลุ่มที่ 3 และ 4 แต่ไม่พบลักษณะดังกล่าวในกลุ่มที่ 1 แสดงถึงการยึดติดที่ดีระหว่างเรซินซีเมนต์กับเนื้อฟันสอดคล้องกับค่ากำลังแรงยึดที่สูงของเดือยฟันที่ยึดด้วยวีโลเอ็กซ์ยูนิเซมในผนังคลองรากฟันที่ปรับสภาพด้วยกรดฟอสฟอริก

ผลการศึกษาที่พบว่าในทุกกลุ่มการทดลอง ตำแหน่งของรากฟันที่แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อค่ากำลังแรงยึดแบบผลึกที่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) สอดคล้องกับการศึกษาของ Giachetti และคณะ²⁷ เนื่องจากเซลฟ์แอตอิธิฟเรซินซีเมนต์มีขั้นตอนการทำงานขั้นตอนเดียว ควบคุมปัจจัยเรื่องความชื้นได้ง่ายและมีสมบัติทนต่อความชื้นได้ดี⁶ โดยกรดฟอสฟอริกเอสเทอร์ในส่วนประกอบของเรซินซีเมนต์อาศัยน้ำจากพื้นผิวเนื้อฟันและน้ำที่เกิดจากปฏิกิริยากรด-ด่างเพื่อแตกตัวเป็นฟอสเฟตไอออนและเกิดพันธะเคมีกับแคลเซียมไอออนกระบวนการนี้แสดงถึงสมบัติชอบน้ำของเรซินซีเมนต์และช่วยให้มีความแนบในการยึดติดของเรซินซีเมนต์กับพื้นผิวเนื้อฟัน^{1,5,29}

การศึกษานี้เลือกใช้วีโลเอ็กซ์ยูนิเซมเป็นตัวแทนของเซลฟ์แอตอิธิฟเรซินซีเมนต์ เนื่องจากบริษัทผู้ผลิต³⁰ แนะนำให้ใช้ยึดเดือยฟันคอมโพสิตเสริมเส้นใยในคลองรากฟัน อีกทั้งมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์เป็นแคปซูล ซึ่งสามารถควบคุมอัตราส่วนการผสมของเรซินซีเมนต์ที่ใช้ได้ การฉีกรีโวลเอ็กซ์ยูนิเซมเรซินซีเมนต์ลงในคลองรากฟัน อาศัยพลาสติกปลายยาวซึ่งบริษัทผู้ผลิตแนะนำให้ใช้ โดยต่อเข้ากับแคปซูลของวีโลเอ็กซ์ยูนิเซมออกแรงฉีดอัดให้เต็มกันคลองรากฟันแล้วค่อย ๆ ออยขึ้นมาเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดฟองอากาศและทาสวนผสมของเรซินซีเมนต์ที่ผิวเดือยฟันก่อนใส่เดือยฟันในคลองรากฟัน เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดฟองอากาศในชั้นของเดือยฟันและเรซินซีเมนต์³¹

การศึกษานี้ทดสอบค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดแบบผลักระหว่างพื้นผิวของเดือยฟันกับเรซินซีเมนต์และผนังคลองรากฟัน โดยขึ้นทดสอบมีความหนาเพียง 1 ± 0.05 มิลลิเมตร เพื่อให้เกิดการกระจายแรงได้ดีกว่าขึ้นทดสอบที่หนา วิธีทดสอบนี้เป็นวิธีที่ให้ค่าที่น่าเชื่อถือในการทดสอบหาค่าแรงยึดระหว่างพื้นผิว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องการหาค่ากำลังแรงยึดในตำแหน่งต่าง ๆ ของรากฟัน การทดสอบหาค่ากำลังแรงยึดแบบดึงระดับจุลภาคเป็นอีกวิธีทดสอบที่ใช้หาค่ากำลังแรงยึดในแต่ละตำแหน่งรากฟันได้เหมือนกัน แต่เกิดการแตกของขึ้นทดสอบในขั้นตอนการเตรียมขึ้นทดสอบและขณะทดสอบได้มาก ไม่สามารถควบคุมแรงที่กระทำต่อขึ้นทดสอบระหว่างขั้นตอนการเตรียมขึ้นทดสอบ และผลที่ได้มีโอกาสคลาดเคลื่อนมากกว่าวิธีการทดสอบแบบผลัก^{32,33}

ภายใต้ข้อจำกัดของการทดลองนี้พบว่าเมื่อเลือกใช้เซลฟ์แอตติฟเรซินซีเมนต์ยึดเดือยฟันคอมโพสิตเสริมเส้นใย ควรเลือกปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยกรดฟอสฟอริกความเข้มข้นร้อยละ 37 ก่อนนาน 5 วินาที หรือใช้สารละลายอีดีทีเอความเข้มข้นร้อยละ 17 นาน 1 นาที โดยต้องควบคุมเวลาของสารที่ใช้ให้เหมาะสม ไม่ใช่เวลามากกว่าที่แนะนำ การศึกษานี้เป็นเพียงการศึกษาค่ากำลังแรงยึดแบบผลักเฉลี่ยระหว่างเดือยฟันและพื้นผิวเนื้อฟันส่วนคลองรากฟันในห้องปฏิบัติการ เมื่อนำไปประยุกต์ใช้จริงในทางคลินิก มีปัจจัยหลายอย่างที่เกิดขึ้นในสภาวะช่องปาก เช่น แรงบดเคี้ยวที่เป็นแรงกระทำซ้ำๆ และมีหลายทิศทาง การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิส่งผลต่อความคงทนของการยึดอยู่ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจหากมีการศึกษาปัจจัยดังกล่าวเพิ่มเติม

สรุป

ค่าเฉลี่ยกำลังแรงยึดแบบผลักระหว่างเดือยฟันคอมโพสิตเสริมเส้นใยกับเซลฟ์แอตติฟเรซินซีเมนต์ในคลองรากฟันที่มีการปรับสภาพด้วยกรดฟอสฟอริกความเข้มข้นร้อยละ 37 นาน 5 วินาที ให้ค่ากำลังแรงยึดมากกว่าการปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยสารละลายอีดีทีเอความเข้มข้นร้อยละ 17 นาน 1 นาที และมีค่ามากกว่าในกลุ่มที่ไม่ได้มีการปรับสภาพผนังคลองรากฟันหรือกลุ่มที่มีการปรับสภาพผนังคลองรากฟันด้วยสารละลายอีดีทีเอร่วมกับสารละลายไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ทำวิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิง อิศราวลัย บุญศิริ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์หญิง ศิริพร อรุณประดิษฐ์กุล ที่กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำต่าง ๆ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความรู้และชี้แนะแนวทางในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ขอบพระคุณ อาจารย์ไพพรรณ พิทยานนท์ ที่ให้ความรู้และให้คำปรึกษาทางด้านสถิติในงานวิจัย เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยทันตวัสดุ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ความช่วยเหลือตลอดงานวิจัยนี้

งานวิจัยนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต ครั้งที่ 2 ประจำปีงบประมาณ 2554 เลขที่ 45 และได้รับความอนุเคราะห์จาก บริษัท เอส ดี เอส เคอร์ (ประเทศไทย) จำกัด สำหรับเดือยฟันและบริษัทสามเอ็ม (ประเทศไทย) จำกัด สำหรับเรซินซีเมนต์เพื่อทำการทดลองในงานวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

1. Saskalauskaite E, Tam LE, McComb D. Flexural strength, elastic modulus, and pH profile of self-etch resin luting cements. *J Prosthodont.* 2008; 17:262-8.
2. Radovic I, Monticelli F, Goracci C, Vulicevic ZR, Ferrari MI. Self-adhesive resin cement: a literature review. *J Adhes Dent.* 2008;10:251-8.
3. De Munck J, Vargas M, Van Landuyt K, Hikita K, Lambrechts P, Van Meerbeek B. Bonding of an auto-adhesive luting material to enamel and dentin. *Dent Mater.* 2004;20:963-71.
4. Al-Assaf K, Chakmakchi M, Palaghias G, Karanika-Kouma A, Eliades G. Interfacial characteristics of adhesive luting resins and composites with dentine. *Dent Mater.* 2007;23:829-39.
5. Bitter K, Meyer-Lueckel H, Priehn K, Kanjuparambil JP, Neumann K, Kielbassa AM. Effects of luting agent and thermocycling on bond strengths to root canal dentine. *Int Endod J.* 2006;39:809-18.

6. Goracci C, Sadek FT, Fabianelli A, Tay FR, Ferrari M. Evaluation of the adhesion of fiber posts to intraradicular dentin. *Oper Dent*. 2005;30:627-35.
7. Mazzone A, Marchesi G, Cadenaro M, Mazzotti G, Di Lenarda R, Ferrari M, et al. Push-out stress for fibre posts luted using different adhesive strategies. *Eur J Oral Sci*. 2009;117:447-53.
8. Sarafino C, Gallina G, Cumbo E, Ferrari M. Surface debris of canal walls after post space preparation in endodontically treated teeth: a scanning electron microscopic study. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod*. 2004;97:381-7.
9. Mjor IA, Smith MR, Ferrari M, Mannocci F. The structure of dentine in the apical region of human teeth. *Int Endod J*. 2001;34:346-53.
10. Babb BR, Loushine RJ, Bryan TE, Ames JM, Causey MS, Kim J, et al. Bonding of self-adhesive (self-etching) root canal sealers to radicular dentin. *J Endod*. 2009;35:578-82.
11. Sahafi A, Peutzfeldt A. Retention of adhesively bonded posts: effect of pretreatment of the root canal. *J Adhes Dent*. 2009;11:319-23.
12. Erdemir U, Emre M, Fulya TT, Yildiz E, Yamanel K, Akyol M, et al. Micro push out bond strengths of 2 fiber post types luted using different adhesive strategies. *Oral Surg Oral Med Oral Pathol Oral Radiol Endod*. 2010;110:534-44.
13. Cormier CJ, Burns DR, Moon P. In vitro comparison of the fracture resistance and failure mode of fiber, ceramic, and conventional post systems at various stages of restoration. *J Prosthodont*. 2001;10:26-36.
14. Toman M, Toksavul S, Sarikanat M, Firidinoglu K, Akin A. The evaluation of displacement resistance of glass FRC posts to root dentine using a thin slice push-out test. *Int Endod J*. 2009;42:802-10.
15. Perdigao J, Lopes M. The effect of etching time on dentin demineralization. *Quint Int*. 2001;32:19-26.
16. Abu-Hanna A, Gordan VV, Mjor I. The effect of variation in etching times on dentin bonding. *Gen Dent*. 2004;52:28-33.
17. Gokce K, Aykor A, Ersoy M, Ozel E, Soyman M. Effect of phosphoric acid etching and self-etching primer application methods on dentinal shear bond strength. *J Adhes Dent*. 2008;10:345-9.
18. Chaves P, Giannini M, Ambrosano GM. Influence of smear layer pretreatments on bond strength to dentin. *J Adhes Dent*. 2002;3:191-6.
19. Attal JP, Asmussen E, Degrange M. Effects of surface treatment on the free surface energy of dentin. *Dent Mater*. 1994;10:259-64.
20. Saito K, Webb TD, Imamura GM, Goodell GG. Effect of shortened irrigation times with 17% Ethylene diamine tetra-acetic acid on smear layer removal after rotary canal instrumentation. *J Endod*. 2008;34:1011-4.
21. Gu XH, Mao CY, Kern M. Effect of different irrigation on smear layer removal after post space preparation. *J Endod*. 2009;35:583-6.
22. Ari H, Yaser E, Belli S. Effects of NaOCl on bond strengths of resin cements to root canal dentin. *J Endod*. 2003;29:248-51.
23. Hayashi M, Takahashi Y, Hirai M, Iwami Y, Imazato S, Ebisu S. Effect of endodontic irrigation on bonding of resin cement to radicular dentin. *Eur J Oral Sci*. 2005;113:70-6.
24. Zhang L, Huang L, Xiong Y, Fang M, Chen JH, Ferrari M. Effect of post-space treatment on retention of fiber posts in different root regions using two self-etching systems. *Eur J Oral Sci*. 2008;116:280-6.
25. Monticelli F, Osorio R, Mazzitelli C, Ferrari M, Toledano M. Limited decalcification/diffusion of self-adhesive cements into dentin. *J Dent Res*. 2008;87:974-9.
26. Vongphan N, Senawongse P, Somsiri W, Harnirattisai C. Effects of sodium ascorbate on microtensile bond strength of total-etching adhesive system to NaOCl treated dentine. *J Dent*. 2005;33:689-95.
27. Weston CH, Ito S, Wadgaonkar B, Pashley DH. Effect of time and concentration of sodium

- ascorbate on reversal of NaOCl-induced reduction in bond strengths. *J Endod.* 2007;33:879-81.
28. Giachetti L, Grandini S, Calamai P, Fantini G, Scaminaci Russo D. Translucent fiber post cementation using light- and dual-curing adhesive techniques and a self-adhesive material: push-out test. *J Dent.* 2009;37:638-42.
29. Moszner N, Salz U, Zimmermann J. Chemical aspects of self-etching enamel-dentin adhesives: a systematic review. *Dent Mater.* 2005;21:895-910.
30. Technical data sheet: RelyX™Unicem Aplicap™/Maxicap™, 3M ESPE, Seefeld, Germany, 2008.
31. Bitter K, Meyer-Luckel H, Priehn K, Martus P, Kielbassa AM. Bond strengths of resin cements to fiber-reinforced composite posts. *Am J Dent.* 2006;19:138-42.
32. Goracci C, Tavares AU, Fabianelli A, Monticelli F, Raffaelli O, Cardoso PC, et al. The adhesion between fiber posts and root canal walls: comparison between microtensile and push-out bond strength measurements. *Eur J Oral Sci.* 2004;112:353-61.
33. Goracci C, Grandini S, Bossu M, Bertelli E, Ferrari M. Laboratory assessment of the retentive potential of adhesive post: a review. *J Dent.* 2007;35:827-35.

Effect of root canal treatments on push-out bond strength of fiber reinforced composite posts luted with self adhesive resin cement

Supaporn Durongwong D.D.S.¹

Siriporn Arunpraditkul D.D.S., M.Sc.²

Issarawan Boonsiri D.D.S., Cert. in Fixed Prosth.^{2,3}

¹Dental student, Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University

²Department of Prosthodontics, Faculty of Dentistry, Chulalongkorn University

³Faculty of Dentistry, Rangsit University

Abstract

Objective This study was to evaluate the push out bond strength of fiber reinforced composite (FRC) post luted with self adhesive resin cement in different root canal surface treatments.

Materials and methods Forty single-rooted mandibular premolars were randomly divided in four groups (n=10). After decoronation and endodontic treatment, post spaces were prepared for fiber reinforced composite post, Fibrekleer® no.3. Root canal surface was treated as follows, group 1: no surface treatment, group 2: etching with 37% phosphoric acid for 5 seconds, group 3: irrigation with 17% EDTA for 1 minute, and group 4: irrigation with 17% EDTA for 1 minute followed by 2.5% NaOCl for 15 seconds. All roots were restored with posts and luted with self adhesive resin cement, RelyX™ Unicem (RelyX™ Unicem, 3M ESPE, USA). Each root was sectioned to 6 slices, each 1 ± 0.05 mm thickness. A push out test was performed by a universal testing machine (Instron®), at a crosshead speed of 0.5 mm/min. Data were analyzed with two-way ANOVA and Tukey multiple comparison test at significant differences ($p < 0.05$). Fracture modes were evaluated in all specimens with stereomicroscope.

Results Push out bond strength in group 2 was statistically significant highest. Bond strength of group 3 was significantly higher than those of group 1 and 4. Whereas, there was no significant difference between group 1 and 4 ($p > 0.05$). The push out bond strength were not affected by root regions in all groups ($p > 0.05$).

Conclusion Root canal surface treatment with 37% phosphoric acid for 5 seconds or 17% EDTA for 1 minute increased the push out bond strength of self adhesive resin cement.

(CU Dent J. 2012;35:167-78)

Key words: EDTA; fiber-reinforced composite post; push out bond strength; root canal wall; sodium hypochlorite

---